

što i ova knjiga pokazuje jest kronični nedostatak tradicionalno i sveobuhvatno obrađenih tema. Jedan od razloga je svakako suvremeni ustroj humanističkih znanosti (ili znanosti *per se*) koji zahtijeva rezultate u kratkom roku, te na taj način praktički ne dopušta dugoročno bavljenje određenom temom. Ovdje korišten 'novi, radikalni, pristup', prema riječima autora, je pokazao određena ograničenja, ali je jednako tako pokazao i nove perspektive u potrazi za što boljim razumijevanjem religijske komunikacije toga razdoblja. Knjiga je vrijedni prinos poznavanju Dacije i religijskog života provincije i svakako će biti korisna svima onima koji su zainteresirani za povijest Dacije i rimsku religiju.

Ljubica Perinić

Gerhard Jaritz, *The Beauty Is in the Details. Patterns and Contexts in the Middle Ages*, ur. Judit Majorossy – Katalin Szende – Suzana Miljan – Teodora C. Artimon, Trivent Publishing, Budapest 2019., 343 str.

Knjiga koja se ovdje ukratko predstavlja nastala je u povodu sedamdesete godišnjice rođenja uglednog austrijskog i srednjoeuropskog povjesničara Gerharda Jaritza. Pripremajući knjigu za tisak, u naslovu spomenuti urednici su se odlučili za pomalo drukčiji način od sadašnjih obilježavanja sličnih obljetnica. Naime, knjiga ne sadrži priloge medievista koji su tijekom više desetljeća njegova rada surađivali s G. Jaritzem. Nasuprot tome, urednici knjige koncipirali su je kao još jedno prisjećanje na pisani opus, znanstvene interese te znanstvene aktivnosti G. Jaritza prisjetivši nas da je bio voditelj ili suradnik na više međunarodnih projekata, urednik ili član uredništava vrlo uglednih medievističkih izdanja (primjerice za srednju Europu nezaobilazne serijske publikacije *Medium Aevum Quotidianum* ili pak među medievistima cijelog svijeta utjecajnog izdanja *Studies in the History of Daily Life* (800–1600) u izdanju ugledne izdavačke kuće Brepols). Pored toga, o njegovom ugledu kazuje i činjenica da je bio organizator niza radionica, okruglih stolova i međunarodnih znanstvenih skupova te tijekom više godina član organizacijskih odbora godišnjih susreta medievista iz cijelog svijeta na znamenitim skupovima u Leedsu i Kalamazoo.

Već gore spomenuto kazuje nam o potpunoj znanstvenoj prepuštenosti G. Jaritza svome poslu, ako ga u njegovu slučaju možemo tako uopće nazvati. Zapravo, on nas više podsjeća na osobu kojemu je posao predmet igre i zabave, pri čemu to ne isključuje ni osjećaj za obvezu i realnost. Zato i ne čudi da je, kao vrlo organizirana osoba, ukupnu europsku medievistiku zadužio s velikim brojem znanstvenih radova, knjiga i uredničkih knjiga te vođenjem značajnih međunarodnih projekata. Ipak, čini mi se da je igra i zabava u njegovu radu dostigla potpuno osvježanje u trenutku kada se, nakon samog utemeljenja Medieval Studies Department pri Central European University, pridružio nekolicini drugih, također jednako uglednih medievista – entuzijasta. Bilo je to početkom devedesetih godina prošlog stoljeća. Zajedno s ostalim profesorima i asistentima započeo je do tada nezamislivi projekt – promatranje srednjovjekovne povijesti srednje Europe, a ubrzo potom i mediteranske, baltičke, bizantske, slavenske i crnomorske iz neiscrpnog broja raznolikih aspekata. Srednjovjekovni studiji pri CEU brzo su rasli u očima intelektualaca diljem svijeta, a posljedica toga je bio i sve veći ugled koji su Srednjovjekovni studiji stjecali prvo diljem srednje, zatim cijele Europe, a sada su nezaobila-

zni znanstveni čimbenik svjetske medievistike. Nevjerojatan entuzijizam, neiscrpna radna energija i radne navike svih zaposlenih, a time i G. Jaritza, kao i izbor ponajboljih studenata za postdiplomsko studiranje, ustoličili su Srednjovjekovne studije kao središnju historiografsku instituciju srednje Europe koju simbolizira kreativnost, praćenje novih medievističkih strujanja, predavačka mobilnost kojoj pridonosi kontinuirani priljev nekih od najboljih medievista današnjice. Svi koji su ovdje studirali mogu potvrditi spomenute riječi. No, u mijenama vremena dolazilo je i do kadrovskih promjena, jakih potresa uvjetovanih drugim, vanjskim, razlozima. Pojedini ugledni predavači krenuli su dalje u potrazi za ispunjenjem svojih znanstvenih i životnih potreba. No, pilari su ostali. A jedan od njih bio je upravo G. Jaritz kod kojeg sam i sam imao zadovoljstvo i čast studirati, učiti, te magistrirati i doktorirati. G. Jaritz već je onda bio enciklopedija znanja za područje kojim sam se bavio, a danas se njegovo znanje beskrajno nadopunilo. Imam dojam da razlog njegovim sve širim interesima na području medievistike, a koju je započeo kvantitativnom analizom austrijskih oporuka, nije samo posljedica njegova truda. Ona je jednako i posljedica slušanja i preuzimanja znanja gotovo trideset generacija studenata na Srednjovjekovnim studijima kojima je ili nije bio mentor. Njegove povijesne spoznaje vezane uz srednju Europu širile su se zajedno sa šarolikošću nacionalnog podrijetla njegovih vrijednih studenata koji su s njim surađivali na projektima ili su kod njega dovršavali svoje magistarske i doktorske radove. Vjerujem da nikada to ni sam ne bi zanijekao jer je takva duša. Koliko je dao svojim studentima, a dao je izuzetno mnogo, toliko je i primao. I u skladu sa svojim racionalnim pristupom raspoređivao u svoje znanstvene ladice koristeći takve podatke u cilju što cjelovitije spoznaje medievističkih tema na golemom prostoru srednje Europe. Zato je upravo komparativnost kao jedna od metoda uvijek krasila njegov znanstveni pristup. Mogli bismo reći da je G. Jaritz, osobnim trudom, dijeljenjem zamisli i ideja te suradnjom sa znanstvenicima i postdiplomantima iz cijele srednje Europe i šire, postao znalac velikog dijapazona medievističkih tema. Jednim dijelom ih je, kao sljedbenik znamenite škole *Annales*, osmislio sam, a drugim su njegova tumačenja raznih aspekata srednjovjekovne srednjoeuropske povijesti posljedica spomenute suradnje. Pri tome treba naglasiti da G. Jaritz velikodušno "nagrađuje" svoje brojne studente i mlade suradnike uvijek pružajući ruku znanstvenih savjeta, preporuka ili unošenja pojedinih radova spomenutih osoba u vrlo cijenjene svjetske i europske publikacije, a o čemu svjedočim iz vlastitog iskustva, a o tome svjedoči, konačno, i činjenica da se popis onih koji G. Jaritzu čestitaju i zahvaljuju iz samo njima poznatih znanstvenih razloga sastoji od više od sto povjesničara i drugih znanstvenika, uglavnom iz gotovo svih europskih zemalja, ali i iz SAD-a i Rusije (*Tabula Gratulatoria*, str. I-II).

I sada dolazimo do sadržajne koncepcije knjige, odnosno niza Jaritzevih znanstvenih radova, koje su urednice ove knjige – Judit Majorossy, Katalin Szende, Suzana Miljan i Teodora C. Artimon – odabrale kao reprezentativne u prikazu znanstvenog opusa G. Jaritza na ograničenom broju stranica. U uvodnom poglavlju knjige (*Introduction*, str. III-VII) urednice donose sažete, ali vrlo promišljeno napisane, podatke iz biografije G. Jaritza, njegove bibliografije, prikazuju historiografske metode kojima se služi u znanstvenom radu, utjecaj kojim svojim svestranim znanstvenim aktivnostima daje prinos svjetskoj medievistici te ulogu koju ima kao jedan od nositelja studijskog programa medievistike na Medieval Studies Department pri Central European Universityju. I same su urednice istaknule u uvodu da je znanstveni opus G. Jaritza toliko velik i raznolik da je nemoguće predstaviti njegov znanstveni rad u jednoj knjizi. S obzirom na to da su vrlo dobro upućene u njegov znanstveni opus, četiri urednice odabrale su tek nekoliko opširnijih tema koje su bile ili jesu u središtu istraživanja G. Jaritza.

Pri tome su imale u vidu kako znanstveni utjecaj ovdje tiskanih tekstova unutar svjetske medievistike tako i želju da ukažu na šarolikost medievističkih tema kojima se G. Jaritz bavi.

Pošavši od te osnovne postavke, urednice su znanstveni sadržaj knjige podijelili u pet tematskih cjelina koje su u kontinuitetu, od mladih dana, u srži znanstvenog interesa G. Jaritza. Prva cjelina nosi naslov *Mentality, Human Behaviour, Emotions* (3-61), a u njoj su urednice predstavile četiri važna rada čije su zajedničke osobine istraživanje srednjovjekovnog mentaliteta, ponašanja ljudi i njihove emocije. Nekada su te teme bile na rubovima historiografije, a danas su neke od njih, primjerice teme emocija i emotivnosti, dominantne i pomalo pomodne istraživačke teme ukupne historiografije. Treba naglasiti da je u tom poglavlju objelodanjen i njegov prvi znanstveni rad o cistercitima i njihovim migracijama u kasnom srednjem vijeku, nastao iz njegove doktorske disertacije (1975.) i tiskan 1985. Istaknuvši svoju privrženost cistercitskoj duhovnosti koja je ugrađena u njegove opće svjetonazorske stavove, G. Jaritz je ipak promijenio područja istraživanja, posebice se usmjerivši na problematiku materijalne kulture i ponašanja stanovništva kasnosrednjovjekovnih germanskih državnih tvorevina. Posebno je zanimljivo njegovo razmatranje Božjeg gnjeva, a koji je zapravo prožimao sve strukture tadašnjeg društva, ljude iz svih staleža i imao golemi utjecaj na kreiranje moralnog ponašanja i religioznosti. Nadalje razmatra odnos svih vrsta srednjovjekovnih slika (i sakralnih i svjetovnih) i govorne komunikacije koje su kao poruka napisane na samim slikama. Istodobno razmatra, donoseći više slikovnih priloga, i sliku kao informaciju bez teksta, ali razumljivu po svom sakralnom programu. Ističe da su ponekad pisane poruke na slikama razumljive tek uskom krugu svećenika koji su bili medijatori u objašnjenju značenja takve slike latinski nepismenom ili slabo pismenom puku. Većini medievista doista bi promaknule vrlo zanimljive teme kao ona kojoj je G. Jaritz posvetio dosta prostora i razradio je u tekstu o uništavanju stvari u srednjem vijeku, tragajući za razlozima uništavanja, njihovim začetnicima, osobama koje su regulirale nekaotično uništavanje i slično. Uostalom, uništavanje predmeta (knjiga, slika i kipova svetaca u vrijeme protestantizma, predmeta loše kvalitete u slučaju obrtničkih bratovština) nije isključivo fenomen nastao u specifičnim uvjetima srednjeg vijeka na Zapadu, već se zamjećuje i u Bizantu, u vrijeme nakon pojave protestantizma, u vrijeme nacizma i u drugim povijesnim okolnostima. U okviru toga važnu ulogu igrale su emocije koje su nerijetko bile nametane od strane autoritativne elite prema nižim staležima, ali i one nastale u potpuno kaotičnim vremenima.

U sljedećoj cjelini naslovljenoj *Social Order* (65-145) sadržana su također četiri teksta u kojima autor razmatra, ne samo društvenu uvjetovanost socijalne nejednakosti već "društveni red" ili "uređenje društva" promatra kroz motive životne dobi, materijalnog statusa, ljepote, načina odijevanja pojedinih društvenih skupina i slično. U dva teksta ovog poglavlja autor govori o materijalnoj kulturi seljaštva u srednjem vijeku, pri čemu se nastoji približiti što stvarnijoj slici svakodnevnog života seljaka, upozoravajući da osobito važnu ulogu u razmatranju te problematike imaju vrste izvora, odnosno njihovo tumačenje. Razlog tome je u činjenici da su informacije o seljacima uglavnom pružali pismeni ljudi koji su bili pripadnici srednjovjekovnih elita. Njihov je odnos prema seljaštvu bio dvostran – s jedne strane oni su često šturim riječima prikazivali svakodnevni život seljaštva kao da su taj stalež doživljavali gotovo potpuno nevažnim, a s druge strane opširniji opisi ukazuju na primitivizam, prljavštinu, sklonost neradu i drugim negativnim aspektima seljačkog života. Doživljavajući vrijeme kao nepokretnu konstantu, elitni pismeni ljudi nisu niti smatrali da bi seljaci trebali drukčije živjeti. Samo u slučajevima kada se o nekim individualnim seljacima pročulo nešto izuzetno,

bilo dobro ili loše, pisci pokazuju zanimanje za takve pojedince. U svim ostalim slučajevima seljaštvo je nezanimljiva društvena skupina, strana, koja služi piscima u didaktičke i satiričke svrhe i to uglavnom kao "loši primjeri". Prve pojave drukčijeg pristupa nalazimo u vrijeme humanizma kada se i seljak počinje doživljavati kao ljudsko biće. Tek u vrijeme prvih religioznih drama u 15. stoljeću seljaci, kao najniži društveni stalež, postaju primjer i dobrog i lošeg upravo zbog svog jednostavnog i skromnog života. G. Jaritz s pravom ističe da su tendencije pojedinih seljaka koji su se nastojali uzdignuti iznad svog staleža, na slikama i u propovijedima najčešće ismijavani i bili predmet izrugivanja. Jer, društvo mora ostati statično i nitko nema pravo preskakati u više društvene staleže.

Treća cjelina objedinjuje sljedeća četiri rada G. Jaritza slične historiografske tematike i naslovljena je *Minorities and Marginal Groups* (149-203). Radi se, dakle, o problematici koja je u fokusu interesa medievista već stotinjak godina tijekom kojih se iz usko obrađivane teme prelila u istraživanje velikog broja teoretskih i idejnih tema, pri čemu se u velikoj mjeri oslanjala na interdisciplinarni pristup, osobito se okrenuvši sociologiji koja se bavi istraživanjem siromaštva u zapadnim velegradovima 19. i 20. stoljeća. No, kasnosrednjovjekovno siromaštvo imalo je vrlo osebujne osobine koje se nisu mogle uklopiti ni u jednu istraživačku shemu siromaštva. Od 13. do 15. stoljeća siromaštvo i siromašni kao društveno marginalna skupina nisu nužno promatrani kao nešto loše i isključeno iz društva. Tako G. Jaritz ističe kako su stanovnici počeli razlikovati "dobre" i "loše" siromahe, a što je bila posljedica silovitog širenja siromašnih redova, pojave kultova siromašnih svetaca i svetica. Kao posljedica toga dolazi do resocijalizacije siromaha jer stanovnici prema njima iskazuju pozitivne ili negativne emocije, brigu, pa čak i korist vezanu za spas duše. To je rezultiralo dobrovoljnim siromaštvom i pustinjaštvom izvan redova koje je u Europi bilo osobito popularno u spomenutom razdoblju (hermiti i rekluze), pri čemu treba istaknuti da veliki broj rekluzi i hermita nisu dolazili iz siromašnih već bogatih, elitnih obitelji u gradovima i među velikašima. G. Jaritz pojašnjava vanjske znakove siromaštva kao što su gotovo uništena odjeća i vrlo skromna hrana te napominje da su pojedinci, osobito lopovi, pa makar bili bogati, bili kažnjavani zabranom nošenja lijepe odjeće, krzna i uživanja u dobroj hrani. Sljedeći problem koji G. Jaritz razmatra u tom poglavlju odnosi se na vizualnu prezentaciju i doživljaj stranaca ili "drugih" u kasnosrednjovjekovnim urbanim sredinama. U istraživanju te problematike, a kojom su se bavili i drugi medievisti, G. Jaritz ponovno donosi originalan pristup – promatranje i analiza "drugih" kroz njihove prikaze u vizualnim izvorima. Na primjeru brojnih slika nastalih u kasnom srednjem vijeku, on pronalazi prikaze "drugih" te nas upoznaje s raznolikom slikarskom simbolikom (proizašlom iz teološkog, mentalitetskog i emotivnog pristupa) kojom se na slici označavao "drugi" odnosno "strani". U svom istraživanju te problematike mogao se osloniti na izrazito bogatu bazu slika poznatu pod kraticom IMAREAL, a koja je nastajala tijekom nekoliko desetljeća i sadrži slikovne priloge s pojašnjenjima određenih ikonografskih i simboličkih elemenata iz cijele srednje Europe. Zanimljivo je da G. Jaritz, zahvaljujući inovativnom pristupu komparacije pisanih i vizualnih vrela, u "druge" svrstava i prosjake i siromašne iz samog odnosnog grada, ali i siromašne svećenike, zatvorenike, studente-lutalice iz dalekih zemalja, heretike, pa čak i monstuozna ljudska bića i životinje nerijetko prikazivana na vizualnim izvorima. Vrlo zanimljivu i rijetko proučavanu temu G. Jaritz je razmotrio u radu o jednom kradljivcu za kojeg se sačuvala obimno pisano gradivo, a na temelju kojeg je razmotrio pitanje srednjovjekovne "memorije" odnosno pamćenja. Koliko su vizualni izvori srednje Europe značajni u istraživanju nekih, dosada zaobiđenih ili zapostavljenih tema, pokazuje i rad u kojem G. Jaritz pojašnjava prikaze

i značenja mentalnih neuravnoteženosti (opsjednutost đavolom, slaboumnost, prikaz bolesnih osoba kao budala i luđaka i sl.) u srednjovjekovnim vizualnim izvorima. Kao osnovni lijek takvim bolestima na vizualnim su izvorima prikazani Krist i drugi sveci čija je specijalnost bila liječenje mentalnih bolesti.

Predzadnju cjelinu urednice su naslovile *Animals and Other Creatures* (207-260), a ona uključuje tri rada G. Jaritza. Još jednom sam naslov ukazuje na doista inovativne teme kojima se G. Jaritz bavi u medievističkim istraživanjima. No, važno je pri tome istaknuti da on uvijek uspijeva staviti te, nazovimo rubne, teme u širi povijesni kontekst cijelog srednjovjekovnog društva. Ponovno se oslanjajući na bazu IMAREAL, ali i druge slikovne izvore, autor u jednom radu razmatra doživljaj poznatih i nepoznatih životinja u zapadnom srednjovjekovnom društvu, njihovo simboličko, pa i religijsko značenje. U tumačenju istraživanja likova životinja kao što su one u Europi domaće (svinje) i druge, ali europskom klimatskom okruženju strane životinje (majmuni, papige i druge životinje) autor koristi i pisane narativne izvore u nastojanju da pojasni psihološki učinak takvih egzotičnih životinja na tadašnje Europljane, ali i donosi niz podataka o promišljanju u Europi udomaćenih životinja kao što su svinje, goveda ili konji koje su najčešće doživljavane kao radno blago ili hrana. Pri tome ukazuje na vezu pojedinih životinja (primjerice majmuna) i ljudskih osobina (u slučaju majmuna nerijetko zloba, nepromišljenost, budala, ali povremeno, u slučaju ženki majmuna pozitivne ljudske osobine kao što su učenje o kreativnosti kod djevojaka). Na temelju srednjoeuropskih vizualnih izvora G. Jaritz napisao je važan rad o jednoj vrsti zmija (koje su odavno nosile negativne osobine), a koja se u izvorima naziva *draconopes*. Na vizualnim prikazima ova se imaginarna životinja sastoji od zmijskog ili zmajskog tijela i ljudske glave, često glave djevice koja ustvari svojom facijalnom fizičkom zavodljivošću predstavlja vruga odnosno zlo koje uvijek nastoji ukrasti ljudsku dušu. Inače, primjeri tog monstruma mogu se pronaći na slikovnim prikazima diljem srednjovjekovne Europe. Primjerice, da bi postala još zavodljivija, *draconopes* je povremeno prikazana s krunom na glavi Eve. Time kao da se pokušava opravdati golemo Evino iskustvo, ali to je predmet drugih istraživanja. Pas je uvijek smatran najvjernijim čovjekovim životnim suputnikom pa je G. Jaritz napisao i jedan rad, utemeljen na komparaciji pisanih i brojnih vizualnih srednjoeuropskih izvora, o ulozi psa u Crkvi.

Konačno, posljednje poglavlje urednice su naslovile *Objects* (263-312), a koji sadrži tri rada. U prvom radu G. Jaritz donosi kritički pregled medievističke historiografije sedamdesetih i osamdesetih godina, kada je produkcija medievističkih radova i sinteza, osobito u njemačkom govornom području, bila na vrhuncu. Autor je istaknuo važnost proučavanja svakodnevnog života zbog interdisciplinarnog pristupa (pisani, vizualni i arheološki izvori) koji je uvjetovao i nove metodološke pristupe – komparativne, kvalitativne i kvantitativne. Svoj pristup proučavanju svakodnevnog života G. Jaritz detaljno pojašnjava na raščlambi vizualnih izvora vezanih za odijevanje i odjeću te ističe da je proučavanje srednjovjekovnog svakodnevnog života samo dio proučavanja društvene, kulturne i povijesti mentaliteta. Kao jedan od zanimljivih i zanemarenih objekata materijalne kulture vezane za svakodnevni život, osobito onaj svećenstva, u sljedećem radu G. Jaritz analizira tzv. nož za kruh ili objed, odnosno dozvole i zabrane njegova nošenja (jer je mogao biti i oružje) i to od strane pripadnika klera. Nošenje tog objekta imalo je i teološko značenje, osobito u vrijeme reformacije, jer su neki teolozi isticali kako Krist nije zabranio nošenje oružja, pa tako ni tog noža. Kao argument za nošenje takvog noža od strane klera navodi i činjenicu da je takav nož služio kao dio pribora za jelo. Ipak, taj mali predmet postao je objekt rasprava zabilježenih u *Corpus Iuris Canonici*,

papinskim ispravama i drugim onodobnim vrelima. U svojim istraživanjima srednjovjekovnog svakodnevnog života, kao što smo vidjeli i iz već predstavljenih radova, G. Jaritz se ne libi istraživati teme koje mnogi medievisti smatraju, da li zbog lažnog morala ili osobnog gađenja, nevrijednima ozbiljnog istraživanja. No, G. Jaritz, u svojim beskrajnim istraživanjima raznih vrsta srednjovjekovnih izvora, nailazi i na takve teme, ali za razliku od drugih on ih prihvaća kao, ako ne jednako važne, onda barem vrijedne razmatranja jednostavno zato što su bile dio srednjovjekovne svakodnevne, dio ritma života svakog čovjeka, baš kao što su to i danas. One su toliko intimne da se rijetko predstavljaju u umjetnosti, a kamoli u ozbiljnoj znanosti. Urednice su nas doista iznenadile kada su kao zadnji njegov rad objavile onaj o izmetu, prljavštini ili otpadu kao motivu tadašnje svakodnevne. Tako nas G. Jaritz upoznaje s odnosom ljudi prema otpadu koji su sami stvarali, prema kulturi nužnika ili toaleta (a jedan se spominje i u četrnaestostoljetnom Zadru). U svojim sjajnim promišljanjima takvih tema, G. Jaritz se ne libi istražiti ni elemente teologije izmeta koristeći citate iz Danteove *Božanske komedije* pa čak i one iz Novog zavjeta vezane uz izmete pasa. Naravno, u ovom vrlo zabavnom, ali istovremeno znanstvenom prilogu, G. Jaritz se ne libi priložiti vizualne izvore vezane za tu tematiku koju završava citatom kako izmet "nije za oči i noseve pobožnih ljudi". I danas bismo se složili s time te dodali da se to odnosi i na one koji ne vjeruju. Time završava izbor radova iz znanstvenog opusa G. Jaritza, a slijedi popis svih ilustracija korištenih u svakom radu, njih 132 iz raznih arhiva, muzeja, ali ponajviše iz baze IMAREAL koja je nastala u povijesnom institutu Austrijske akademije znanosti u Kremsu u Austriji, a sada je smještena pri Sveučilištu u Salzburgu.

Kao jedan od studenata (na magisteriju i doktoratu) prof. Gerharda Jaritza, osobno svjedočim da se radi o čovjeku izuzetnog slobodnog duha, istovremeno vrlo moralnog, radišnog do beskraj, vrlo humane i neuobičajeno obrazovane osobe izuzetne intelektualne snage. Svim tim sve svoje studente, bivše i sadašnje, doista nadahnjuje i vodi prema kvalitetnijem istraživanju već razmatranih i analizi dosada potpuno zapostavljenih medievističkih tema. Naravno, to potvrđuju i društvena priznanja, nagrade, zahvale, počasne titule koje je stekao tijekom dosadašnjeg života. Uz još nekoliko profesora doista sjajnog Odjela za srednjovjekovne studije pri CEU u Budimpešti prof. G. Jaritz podario nam je, svojim trudom, objavljenim i uredničkim radovima, zbornicima i knjigama diljem svijeta jednu novu, znanstveno utemeljenu, viziju srednjeg vijeka. Je li potrebno isticati koliko su njegova uvijek uredno pripremljena predavanja (nerijetko pripremljena na putu vlakom iz Beča u Budimpeštu) nama studentima otvarala vrata boljeg razumijevanja tajnovitog srednjeg vijeka, a njegove kratke, znalačke i fokusirane primjedbe (izrečene u kancelariji, u dormitoriju ili u nekom malom restoranu) pomogle u izradi naših magistarskih i doktorskih radova. Treba svakako zahvaliti urednicama ove knjige, njegovim vjernim pratiteljicama i suradnicama, što su nam podarile ovako dobro koncipiranu knjigu koju bi doista svaki medievist trebao pročitati i koristiti. Hvala, Gerhard! I, kako kažu Rusi, "neka bude 120 godina i više"!

Zoran Ladić